

פוטנציאל לא ממומש

גל השביתות האחרון במערכת החינוך

:: צפיר גדרון

הספר הפרטיים הצומחים במחוזות האליטיסטים (במסווה של רב־תרבותיות כמובן). זה היה גם סיפורה של ועדת שוחט שקמה על ההשכלה הגבוהה, על הסטודנטים ועל המרצים. קיצוץ מתמשך בתקציבי האקדמיה הוביל למצב בלתי נסבל שבו הכיתות גדלו, מספר תקני ההוראה והמחקר ירד, תנאי העסקה של הסגל התדרדרו, מצב המבנים והמתקנים התדרדר אף הוא. במצב כזה לא ניתן היה, כמובן, להוריד את שכר הלימוד כפי שהמליצה ועדת וינוגרד הראשונה.

התהליכים האלה, כל אחד בנפרד, אינם חדשים וגם לא המאבקים כנגדם. החידוש הוא שהפעם מאבקם של המורים על הסכם שכר חדש – אחרי שנים של שחיקה והעדר הסכם קיבוצי – ורצונם של משרד האוצר ומשרד החינוך להוביל רפורמת הפרטה פוגענית מזן דוברת, נפגשו עם הקמתה של ועדת שוחט ועם המאבק נגדה. כתוצאה מכך נוהלו במקביל שלושה מאבקים – של הסטודנטים, של המורים ושל המרצים.

הפספוס

כמעט והיה מאבק אחד גדול. ערב סמסטר ב' היו ארגוני המורים, המרצים והסטודנטים ישובים על שולחן אחד מוכנים לנהל מאבק משותף. ואז פרשו הסטודנטים: עוד באותו הלילה חתמו על הסכם נפרד ובכך בגדו בשותפיהם. רק לאחר מספר שבועות באה ההתפכחות והחל מאבקם הגלוי. אלא שהפעם היה זה כבר מאבק נבדל ונפרד – כל קבוצה לעצמה. מאבק סקטוריאלי במקום מאבק חברתי כולל.

רבים האומרים שמאבק הסטודנטים היה מאבק בורגני, מאבק גרסיבי ולא פרוגרסיבי – העשירים רוצים לקחת מכספי המיסים כדי לסבסד את עצמם. באים וטוענים שלא היה זה מאבק חברתי כלל ועיקר. אכן המאבק נוהל מלמעלה כמאבק סקטוריאלי, אך מהר מאוד פעילי השטח הפכו אותו לאוניברסלי. בהפגנות הסיסמאות שנשמעו מן הבמה והקריאות שנשמעו מן הקהל קשרו את

במשך כחודש רעדה מערכת החינוך ועמה גם חלקים גדולים מהציבור. הייתה זו הזדמנות גדולה להוביל לשינוי אמיתי ומהותי בשדה החינוך ואולי גם בשדות אחרים, רחבים יותר. בחוד החנית של התהליך החברתי ניצבו הסטודנטים, והפגינו כוח רב ובלתי מתפשר. אך מול כל הציפייה הגדולה הזו באה אכזבה מרה. לא היתה כאן התפכחות שבאה בסוף התהליך, כי אם תחושה מתמדת של פספוס לאורך כל המאבק.

אפשר אמנם לצקצק בלשון אל מול הסטודנטים ו"הישגיהם" העלובים – לומר שהסוף היה ידוע מראשיתו, שהיה זה מאבק בורגני, שהישגיו בורגניים – אפשר גם לצפות בייאוש ציני במאבקם של המורים ולגחך בעצב על ההסכם שהסתדרות המורים חתמה, אך כל זה לא ינקה אותנו מן האחריות לפספוס הגדול, מן העובדה שבגדנו בתפקידנו.

הסיפור אינו חדש והוא מוכר לכולנו. ייבוש תקציבי ממושך המביא את המערכת הציבורית אל סף קריסה. או אז מואשמת המערכת בניהול כושל שהביא לקריסתה והחזרת תקציביה מותנית ברפורמה שמשמעותה העיקרית הפרטה ופגיעה בעבודה המאורגנת. מערכת החינוך הציבורית סובלת כבר שנים, כמו מערכות ציבוריות אחרות, מקיצוצים תקציביים וממגמות הפרטה. למותר לציין את מעמדם ושכרם של המורים בבתי הספר, את גודלן של הכיתות בחינוך הציבורי, את בתי

אפשר אמנם לצקצק בלשון אל מול הסטודנטים ו"הישגיהם" העלובים – לומר שהסוף היה ידוע מראשיתו, שהיה זה מאבק בורגני, שהישגיו בורגניים... אך כל זה לא ינקה אותנו מן האחריות לפספוס הגדול, מן העובדה שבגדנו בתפקידנו.

הקאה הקרחון

שר רווחה חדש

לרגל כניסתו של השר יצחק הרצוג למשרד הרווחה ראינו אותו מירב מיכאלי בתוכנית הבוקר 'התקווה'. הרצוג סיפר על עוד תוכנית למלחמה ברעב וסיפר שכאשר נכנס למשרד הרווחה גילה תופעה מזעזעת: אלפי משפחות בישראל חיות במצב רעב! הוא מציג בימים אלה תוכנית משרדית לסיוע לאותן משפחות נזקקות. לסיום הראיון אמרה לו מיכאלי – "אנחנו צריכים לסיים, אך אם היה לנו יותר זמן הייתי שואלת אותך האם היית צריך להכנס למשרד הרווחה כדי לגלות את זה". אין כמו קצת ציניות עיתונאית בריאה.

כמעט והיה מאבק אחד גדול. ערב סמסטר ב' היו ארגוני המורים, המרצים והסטודנטים ישובים על שולחן אחד מוכנים לנהל מאבק משותף.

תחת כותרות סוציאל-דמוקרטיות, וכן גם את תפקודם או יותר נכון חוסר תפקודם של שאר שרי העבודה. (הח"כ היחיד שפקד ללא הרף את המאבק במופעיו השונים היה דב חנין.) כיצד קרה שמי שרצה בבחירות עם יומרות סוציאליות לא זיהתה את הפוטנציאל הגלום בהתעוררות השטח ויצאה באמירה שהסטודנטים רוצים את כספם של הגננות והגנים? כיצד קרה שגם היא מנסה לפורר את המחנה האחד? הלא היא יכלה לאחד את השורות אל המקום הנכון והראוי.

בזאת כשלנו אנחנו, אנשי המחנה הסוציאל-דמוקרטי. שנים שאנחנו מחכים לשעת כושר שכזו. הכל היה מוכן. אילו רק חברו הכוחות יחד ניתן היה להוביל מאבק חברתי גדול. אלא שמנהיגי הסטודנטים, המרצים והמורים טעו בהבנת המציאות. הם לא השכילו לראות את הדברים בהקשר הניאו-ליברלי הרחב שלהם ופעלו כאילו מאבקהם הם מאבקים חד-פעמיים וייחודיים. תפקידנו היה להיות שם במוקדי הכוח המרכזיים ולהסביר למגזרים השונים כי ניהולם של המאבקים בצורה נבדלת ונפרדת היא טעות מהותית וגם טעות טקטית. מתפקידנו היה להתייבב שם ולהסביר לסטודנטים, למורים ולמרצים ולהנהגותיהם כי עליהם להתאחד ולהאבק במשותף על הגדלת תקציב החינוך. תפקידנו היה בראש ובראשונה להיאבק בתרבות ההפרטה ובתודעה המופרטת. מאבקים שונים קמים ונופלים, והם מתמצים בסופו של דבר בשאלה 'את מי תכסה שמיכת התקציב?'

המאבק לכל הפגעים הניאו-ליברלים האחרים במדינה. עם זאת המאבק לא הצליח לאחד סביבו קבוצות אחרות מלבד הסטודנטים. ההורים מן המעמד הבינוני הנמוך לא יצאו להיאבק יחד עם ילדיהם אף שהם המממנים העיקריים של הלימודים בהשכלה הגבוהה. (הם גם לא יצאו לתמוך במורים אף שהילדים שלהם נאלצים להיאבק עם עוד 39 ילדים אחרים על תשומת ליבה של מורה אחת עייפה ומושפלת שעובדת קשה מאוד לעיתים בשתי עבודות ואינה משתכרת דיה.) לא הייתה ולו הפגנה אחת משותפת למורים, למרצים ולסטודנטים אף שראשי כל מגזר הגיעו להפגנות המגזר האחר על מנת להביע סולידריות. אדרבא, נציגת ארגון המורים בבית הספר שאני עובד בו דאגה להבהיר בתשובה לשאלתה של כתבת שהבחירה בחולצות אדומות קשורה למאבק הסטודנטים. הסטודנטים דרשו את תמיכת המרצים ואף זכו בה, אך המרצים חתמו על הסכם נפרד ומנהיגות הסטודנטים המשיכה להצהיר כי למרצים אינטרס מנוגד לאינטרס שלהם ולא חשבה להיאבק על תנאי תעסוקתם של המרצים. אילו חברו כולם יחד מול משרד האוצר, יכלו אפילו לגייס לצידם (לא במישרין כמובן, אבל מוראלית) את שרת החינוך שכן היא הייתה רואה את המאבק כמאבק הבא להגדיל את תקציב משרדה, ולפיכך כמאבק שאינו פועל נגדה.

בהקשר זה חשוב לציין לגנאי את תפקודה של שרת החינוך, יולי תמיר, נציגת מפלגת העבודה, שרצה בבחירות יחד עם עמיר פרץ

לא הייתה ולו הפגנה אחת משותפת למורים, למרצים ולסטודנטים אף שראשי כל מגזר הגיעו להפגנות המגזר האחר על מנת להביע סולידריות

והמדיניות הניאו ליברלית פועלים בחוזקה ומאבקים באים והולכים. מדוע אני סובר שהפעם הזו יש בה תקווה ופוטנציאל ייחודיים? בתקופה האחרונה יש תחושה של התפכחות חברתית וציבורית נוספת אשר מתבטאת בהצטרפותם של חלקים רבים נוספים מן הציבור למעגלים המפוכחים המתנגדים לעוללות רבות של השלטון ולהתנערותו מאחריותו לחברה. ראשית, ההתגייסות של האינטלקטואלים – הפגיעה בסטודנטים ובאקדמיה הובילה להתגייסות של כוחות מודעים ויזמיים אשר אינם מוכנים לספוג בקלות את הפגיעה ואשר מכירים ומבינים את המערכת בצורה טובה. אותם חוגים ספגו לראשונה מתקפה כלכלית נגדם וכן נפגשו עם אלימותה של המשטרה. מאבק הסטודנטים הותיר אחריו תאים סטודנטיאליים רבים הפרוסים ברחבי הארץ. חשוב לי במקום זה לציין את גם תרומתן החשובה של רשתות חברתיות שונות למופע האחרון של המאבק וכיניהן גם את זו של מעגל הקבוצות. לא אנחנו יזמנו את המהלך אך לרשת של מעגל הקבוצות הייתה בו נוכחות.

שנית, תחושת הכישלון של המלחמה ודו"ח ועדת וינוגרד יצרו פתח בשיח הציבורי שאמנם עיקרו בטחוני, אך הוא מלווה בביקורת רבה על התנהלות הממשלה ביחס לעורף ובהכרה במצבה המוזנח והעגום של הפריפריה. לבסוף, ישנה תחושה שרמת השחיתות עולה מרגע לרגע ונראה כאילו היחס לממשלה האחרונה הגיע לרף מאוד גבוה של מיאוס בשל כך. כל אלו מציעים לנו כר נרחב לפעולה על מנת להטות את המאבקים הקרובים לפעולה חברתית משותפת. האם נדע הפעם למלא את תפקידנו?

כתוצאה מכך, רוב האנרגיות מתבזבזות על מאבקים פנימיים זה בזה. אנחנו מתחרים על ה"שמיכה" הקצרה במקום להיאבק במשותף להגדלת אותה ה"שמיכה". תפקידנו, אנשי הסוציאל-דמוקרטיה, להאיר את עיני הנאבקים ולהביאם לכדי פעולה משותפת. למאבקים יש אופן התנהלות תהליכי: הם אינם סטטיים, אלא הם מתחילים בנקודה מסוימת עם הנהגה מסוימת למטרה מסוימת, אך במהלך הדרך הם יכולים להיסחף למקומות שהנהגה שהחלה בהם לא צפתה או לא רצתה. כך קרה גם באופן חלקי במאבק הסטודנטים למשל עם התפטרותה של יו"רית אגודת הסטודנטים באוניברסיטת בן גוריון. סטודנטים הם בעיקרם ציבור בורגני, אבל להבדיל אלפי הבלדות גם המהפכה הצרפתית החלה כמהפכה בורגנית, רק ששם היו כוחות שמשכו את האנרגיות למקומות בהם לא חפצו מי שהחלו במהפכה. כאלו יכולנו להיות גם אנחנו.

על התקווה

מאבק הסטודנטים לא תם, כמוהו גם מאבקים של המרצים, וכמובן מאבקים של המורים. ועדת שוחט תציג את המלצותיה, ואז ישובו הסטודנטים והמרצים אל שולחן המשא והמתן. במקביל, ובלי כל קשר, מאיימים המרצים להשבית את פתיחת שנת הלימודים הבאה בשל שחיקת שכרם. ארגון המורים לא סיים את מאבקו ולא חתם עוד על הסכם והסתדרות המורים חתמה על הסכם גרוע שרבים מביין המורים אינם שבעי רצון ממנו. 'תקווה', כתבתי בכותרת לפרק זה, אך למי שנמצא בחוגים שלנו נראה שאין במצב זה כל חדש. כבר הרבה זמן שהדיכוי החברתי

תחושת הכישלון של המלחמה ודו"ח ועדת וינוגרד יצרו פתח בשיח הציבורי שאמנם עיקרו בטחוני, אך הוא מלווה בביקורת רבה על התנהלות הממשלה ביחס לעורף ובהכרה במצבה המוזנח והעגום של הפריפריה.

צפיר גרון הוא סטודנט להיסטוריה ומדעי המדינה, מורה בתיכון רנה קאסן בירושלים וחבר קבוצת חורש